

ШҰЖ

АГРАРЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР СЕРИЯСЫ

СЕРИЯ АГРАРНЫХ НАУК

SERIES OF AGRICULTURAL
SCIENCES

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ **ХАБАРЛАРЫ**

NEWS OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE
REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ИЗВЕСТИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

ISSN 2224-526X

3. 2017

ISSN 2224-526X

КАЗАХСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
УЛТТЫК, ГЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

Х А Б А Р Л А Р Ы

ИЗВЕСТИЯ

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

АГРАРЛЫҚ ГЫЛЫМДАР СЕРИЯСЫ

СЕРИЯ АГРАРНЫХ НАУК

SERIES OF AGRICULTURAL SCIENCES

3 (39)

МАМЫР - МАУСЫМ 2017 ж.
МАЙ - ИЮНЬ 2017 г.
MAY - JUNE 2017

2011 ЖЫЛДЫҚ КАҚТАР АЙЫНАН ШЫЕА ВАСТАҒАН
ИЗДАЕТСЯ С ЯНВАРЯ 2011 ГОДА
PUBLISHED SINCE JANUARY 2011

ЖЫЛЫНА 6 РЕТ ШЫҒАДЫ
ВЫХОДИТ 6 РАЗ В ГОД
PUBLISHED 6 TIMES A YEAR

АЛМАТЫ, ҚР ҰҒА
АЛМАТЫ, НАН РК
ALMATY, NAS RK

<i>Шаугимбаева Н.И., Каташева А.Ч., Кулатаев Б.Т., Кумганбаева Р.М., Сарсебаева Б.</i> Онтустк-шыгыс * Казахстан жагдайында еЫршеттш аркармеринос саулықтарынын сuttшп.....	182
<i>Сейтбаев К-Ж., Нургазы К., Ш. Жамбыл</i> облысының Негаті балық шаруашылығы су айдындарының Казіргі экологиялық жагдайы.....	186
<i>Сүлейменова С.Е., Егзбаева Т.К., Даминова Р.К., Красавин В.Ф., Ертаева Б.А.</i> Картонгыщ сақиналы Негізгі тезісін SCAR-Маркерлері пайдаланып бағалау.....	4... 193
<i>Табынбаева Л.К., Кепенбаев С.Б., Сүлейменова М.Ш., Бекбатыров М.Б.</i> «Aquasorb» абсорбентш ензуге байланысты дэндк жүгершш фотосинтетикалық кызметімен ешмдшп.....	198
<i>Турсынбаев Н.А., Мустафаев Ж.С., Козыкеева Э.Т.</i> Өзен алабын кешещт үйлеспру кешшеп мелиорацияның кызметш экологиялық туршда камтамасыз етудш эдштемеЫ.....	л... 205
<i>Ширзад С.</i> Бройлер балапандардын. ушаларын сақтау ушш бейтарап аналитпен ондеу.....	213
<i>Самим М.М., Жумаи/ев Ж.Ж.</i> Элемде тритикале есіру алкабы.....	216
<i>Сүлейменова Н.Ш., Абишдаев Е.С., Елишибек Г.А.</i> Рапс енрудш ресурсунемдеу технологиясында гербицид колданудың экологиялық аспект'ісі.....	222

NEWS
OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
SERIES OF AGRICULTURAL SCIENCES
ISSN 2224-526X
Volume 3, Number 39 (2017), 182- 185

N. N. Shaugimbaeva, R. M. Kumganbaeva, B. T. Kulataev, A. Sh. Katasheva, B. Sarsebaeva

Kazakh national agrarian university, Almaty, Kazakhstan.
E-mail: bako2002@bk.ru

PRODUCTIVITY DAIRY SHEEP BREEDS ARHAROMERINOSA DIVORCE IN THE SOUTH-EAST OF KAZAKHSTAN

Abstract. The article presents results of the study milk production arharomerinosa breed of sheep in the farm "Kumtekey" Raiymbek District of Almaty region. It was established that milk production in the adult ewe is much higher than that of young ewes. The article provides a comparative analysis of milk production and their chemical composition arharomerinosa breed sheep milk Almaty field conditions, the results showed that the composition was of milk: fat, protein and casein on the I group (7,2; 5,4; 3 6) higher than other groups (II and III), respectively, on the composition of fat, 8.3 and 11.1%, protein 11.1 and 16.7%, and casein is dominated by two groups of 5.5%.

Key words: sheep, sheep breed, lines, meat, wool, selection, milk, milk production

ЭОЖ 636.3+637(574)

Н. Н. Шаугимбаева, А. Ч. Каташева, Б. Т. Кулатаев, Р. М. Кумганбаева, Б. Сарсебасва

Казак, улттык аграрлык университет!, Алматы, Казакстан

ОЦТУСТІК-ШЫҒЫС КАЗАХСТАН ЖАҒДАЙЫНДА ОСІРІЛЕТІН АРКАРМЕРИНОС САУЛЫҚТАРЫНЫҢ СУТТІЛІГІ

Аннотация. Мақалада Алматы облысы Райымбек ауданының «Кумтекей» асылтуқымды шаруашылығында казактың аркармеринос саулықтарының сүтшіні, сүт ешмдігін зерттеу нәтижелері берілген. Оған қосымша аркармеринос саулықтарынан алынған сүттің химиялық құрамының керсеткіштері керсетілген.

Түпін сөздер: қой, туқым, желі, ет, жун, іріктеу, сүтшіні, сүттің химиялық, құрамы, қозы.

Кіріспе. Қозылар өсіріліп-і алғашқы апталарында тек енесің сүтпен ғана қоректенеді Қозылардың өсіп-дамуына әсер етуші басты факторлардың бірі, б.у.л анасының сүті болып табылады.

Қой шаруашылығында жайылымдық жүйеде қозыларды еңінде саулықтардың, сүтшіні шешуші роль атқарады. Саулықтардың сүт ешмдігін деңгейімен қозының өсіп-дамуы ткелей байланысты, сәіесе алғашқы 4-5 апталық емінде қозыларға неізі азық, енесің сүті болады. Қозы енесің сүтпен барлық қажетті заттарды ешмді өсіп дамуы үшін алады. Сүт! негурлым жоғары саулықтардан денсаулығы мықты және тез өсетін қозылар өседі Сонымен, саулықтардың сүт ешмдігін деңгейін бөден-бөрі қажетті қой шаруашылығындағы селекционерлер белгілердің өсіріліп табылады.

Саулықтар сүттің жеткілі деңгейде болуы телдердің сүт ему кезінде ойдағыдай өсіп жетіше әсер еті.

Зерттеу нысандары мен әдістері. Қазіргі таңда Алматы облысы Райымбек ауданының «Кумтекей» асылтуқымды шаруашылығында казактың аркармеринос қой туқымының саулықтарының сүт ешмдігін зерттелуде.

Зерттеу нысандары ретінде әр түрлі жастағы сақа саулық, 2,5 жасар саулық, 1,5 жасар саулықтар пайдаланылды.

Саулықтардың қандылығы орташа, оларды қуғын-бағу жағдайлары шаруашылықта қалыптасқан бірдей деңгейде болды.

Саулықтардың сүттілігі мен оның сапасы тәжді ем іріні, алғашқы айларындағы қалыпты жағдайда есі-жетісу және сақталғыштығын қамтамасыз ететін шешуші фактор болып табылады. Аналық мал сүтті құрамында, одан туган телінің еміне сақтауға, денсаулығына, қалыпты есі-жетісуі керек! барлық қоректік заттар қоры жиналған.

Тәжірибелік саулықтардың сүттілігін анықтау үшін, алғашқы 20 күн ішінде қозылар қосқан салмағы анықталады. Бұл көрсеткіш беске көбейту арқылы анасының сүті есептеледі. Сонымен біздің тәжірибемізде саулықтардың 20 күнді лактация кезінде сүті 22,35 пен 29,7 аралығында болды.

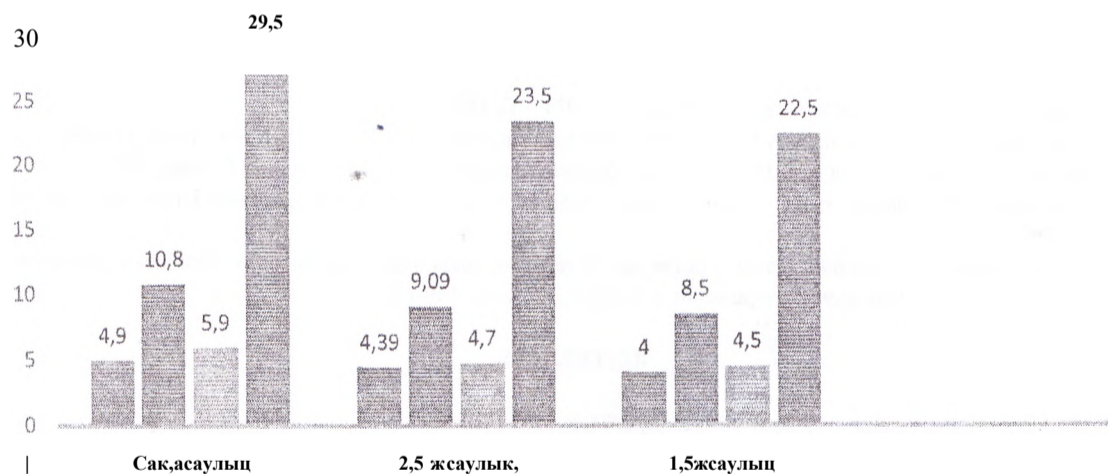
Зерттеу нәтижелері және оларды талдау. Сойылған малдардан алынатын есім, яғни ет және ет есімдері құрылымына қарап қоректік құрамды зерттеу болып табылады. Ет дегеніміз - бұлшық ет, май, дәнекер және сүйек тіждердің жиынтығынан құралған, сойылған малдардан алынған үт немесе ушаның бір бөлігі болып табылады.

1-кесте - Тәжірибеге пайдаланылған саулықтардың сүттілігі

Топтар	n	Қозылардың терісі салмағы, кг		Қозылардың салмағының есімі, кг	Саулықтар сүттілігі
		туылғанда	20-күндік жасында		
Сақа саулық	10	4,90	10,8	5,9	29,5
2,5 жасар саулық	10	4,39	9,09	4,7	23,5
1,5 жасар саулық	10	4,0	8,5	4,5	22,5
Орташа есеппен	10	4,43	9,46	5,03	25,15

Т Ә Ж І Р І Б Е Г Е П А Й Д А Л А Н Ы Л Ғ А Н САУЛЫҚТАРДЫҢ СҮТТІЛІГІ

III Туыл. Салм III 20- күн жасы III Салм. вәм! III Саулық, сүттілігі

Біздің зерттеулерімізден тәжірибеге алынған барлық үш топтағы саулықтардың есімі мен сүттілігінің есімі мен сүттілігінің жиналған барлық сүт мөлшері орташа есеппен 25,1 кг құрады. Топ бойынша бір-бірімен салыстыратын болсақ, I топтағы (29,5 кг) қойлар келеа топтардан (II және III топ) тиісінше 6,0 және 7,0 кг немесе 20,3 және 23,7 % артық сүт жумсалған. Ал II топ (23,5 кг) III топтағы малдардан тиісінше 1,0 кг немесе 4,2 % басым болған.

Осіресе осы I топтағы және де II топтағы саулықтардың ез телдершіц еш-жетшуше га; ешмдшгшіц жоғарлауына коскан мол улей деп тусшуге болады.

2-кесте - Саулықтардың; сутшіц химиялык курамы, % мен тыгыздыгы (мл/см³)

Топтар	Керсеткпштер					
	май	акуыз	казеин	мкзк	куркак заттар	тыгыздкг.
I	7.2	5,4	3,6	9,6	16,1	1,029
II	6,6	4,8	3,4	8,6	16.5	1,030
III	6.4	4.5	3,4	8.6	17,0	1.032

Алгашкы айларда салмак косуы каркынды журед]. Жоғарыда керсетшгендей I топтағы кс:.*-ларының салмактары II және III козылардың салмактарына Караганда, басым екеш кершш стыт Осы козылардың Тірі салмактары есіп даму кезешшіц келест кезендершде де сакталып калды.

Біздің зерттеулерМзден, тэж!рибеге алынган уш топтағы саулықтардың сутшіц курамындаг майы, акуызы, казеин!, майсыз куркак заттар калдыгы, куркак заттары және тыгыздыгы аныктъ> ды. Топ бойынша бір-біріМеН салыстыратын болсак, суттшц курамындагы майы, акуызы және сь-зеиш бойынша I топтыц керсетшнд (7,2; 5,4; 3,6) келес! топтардан (II және III топ) тшсшше майл» лыгы бойынша 8,3 және 11,1 %, акуызы бойынша 11,1 және 16,7 %, казеиш бойынша еш топта^ _ 5,5 % басым.

Бул корсетк!штер Ажар шаруашылығының саулықтарының суттшк кезешнде козылардык г ■ ешмдшп децгейшіц жоғары, жеткшп екенш, суттшк кезешнде козылардың жаксы есіп дам>ъ» камтамасыз ететшше куэлш етедь

Еорытышды. Алматы облысы Райымбек ауданының «Кумтекей» асылтукуымды шаруаш лыгында казактыц аркармеринос саулықтарының сут ешмдшп зерттелген. Бул керсетк!^~гт Кумтекей шаруашылығының саулықтарының суттшк кезешнде козылардың сут ешмдшг: гейшіц жоғары, жеткшп екенш, суттшк кезешнде козылардың жаксы есіп дамуын камтау.~; = ететшше куэлж етед!. Корыта келе, сака саулыцтардың сугтмігі 2,5 және 1,5 жасар саулықтарзд суттшк керсеткштер!не Караганда жоғары, ал с-уттшц курамындагы май, акуыз, казеин : f КерсеТКіміері бойынша да сака саулықтыц керсетшпд анагурлым жоғары болды.

ЭДЕБИЕТ

- [1] До длин г С.Х. Разведение мериносов. -М.; Колос, 1974. - С. 320.
 [2] Литовченко Г.Р., Вениаминов А.А. Отбор и подбор в овцеводстве. - М.; Колос, ! 972. - Т. 11. - С. 114-202.
 [3] Исенжулов А.И., Букеной К.Б., Проказин О.А. Казахский архаромеринос. - Алма-Ата; Кашгар, 1979:
 [4] Акбидаев А.Г. Молочность и качество молока эдильбаевских маток в условиях северного Казахстана // Вес^ш. -2005. -№ 7.-С. 45-46.
 [5] Боголюбский С.Н. О периодизации в росте частей тела и органов в плодный период // Проблемы современной эмбриологии: сб. науч. тр. Института ветеринарии. - Л: ЛГУ. 1956. - С. 140-150.

REFERENCES

- [1] Dolling S.H, Razvedenie merinosov. M.: Kolos, 1974. P. 320.
 I [2] Litovchenko G.R., Veniaminov A.A. Otbor i podbor v ovcevodstv. M.: Kolos, 1972, Vo! 11. P. 114-202,
 [3] Isenzhulov A.I., Bukeinov K.B., Prokazin O.A. Kazahskijarharomerinos. Alma-Ata: Kajnar, 1979.
 [4] Akbidaev A.G. Molochnost' i kachestvo moloka jedil'baevskih matok v uslovijah severnogo Kazahstana / \ r~ "•2005. N 7. P. 45-46.
 [5] Bogoljubskij S.N. O periodizacii v roste chastej tela i organov v plodnyj period // Problemy sovremennoj jembriokei: sb. nauch. ir. Institute veterinarii. L.; LGU, 1956. P. 140-150.

Н. Н. Шаугимбаева, Р. М. Кумганбаева, Б. Т. Кулатаев, А. Ч. Каташева, Б. Сарсебаева

Казахский национальный аграрный университет, Алматы, Казахстан

МОЛОЧНАЯ ПРОДУКТИВНОСТЬ ОВЕЦ ПОРОДЫ АРХАРОМЕРИНОСА
РАЗВОДИМЫХ В УСЛОВИЯХ ЮГО-ВОСТОКЕ КАЗАХСТАНА

Аннотация. В статье приводятся результаты изучения молочной продуктивности овец породы архаромериноса в хозяйстве «Кумтекей» Райымбекского района Алматинской области. Установлено, что молочная продуктивность у взрослой овцематки намного выше, чем у молодых овцематок. В статье приведены сравнительный анализ показателей молочной продуктивности и их химический состав молока породы овец архаромериноса в условиях Алматинской области, результаты показали, что в составе молока составило: количество жира, белка и казеина по I группе (7,2; 5,4; 3,6) выше, чем от других групп (II и III), соответственно по составу жира 8,3 и 11,1 %, белка 11,1 и 16,7 %, и по казеину преобладает от двух групп на 5,5 %.

Ключевые слова: овцы, порода, линии, мясо, шерсть, подбор, молоко, молочная продуктивность, овцеводство.

Сведения об авторах:

Сарсебаева Балжан Бактыбековна - магистрант, Казак ^лттык аграрлык университет!, Алматы, Казахстан

Шаугимбаева Нуржан Нурлановна - а.ш.г.к., ага оқытушы, Казак ^лттык аграрлык университет!, Алматы, Казахстан